Dr. Madhukarrao Wasnik
PWS Arts and Commerce College
Kamptee Road, Nagpur-26

Books Published in 2017-2020

Sr. No.	Name of the Book	Name of Author	Text Book/ Ref Book	Publisher	Date
1.	Micro Economics Part-1 ISBN: 978-93-5273-419-1	Dr. Pradnya M. Bagade	Text Book	Himalaya Publishing House	2017
2.	Macro Economics Part -1 ISBN: 978-93-5273-631-7	Dr. Pradnya M. Bahgade	Text Book	Himalaya Publishing House	2018
3.	Macro Economics Part-2 ISBN: 978-93-5273-937-0	Dr. Pradnya M. Bagade	Text Book	Himalaya Publishing House	2018
4.	Bhartiya Arthvyavastha Part-1 ISBN-978-93-5299-418-2	Dr. Pradnya M. Bagade	Text Book	Himalaya Publishing House	2018
5.	Bhartiya Arthvyavstha Part-2 ISBN-978-93-5299-695-7	Dr. Pradnya M. Bagade	Text Book	Himalaya Publishing House	2019
6.	Bharat-Bhagya-Vidhata Dr. Babasaheb Ambedkar	Dr. Pradnya M. Bagade	Reference Bo	Lotus & Cobra Publishing House ISBN-978-93-87250-2-6	2019

7.	Sukshma Arthshatra Part-2 B.A. 2nd Sem	Dr. Pradnya M. Bagade	Text Book	Himalaya Publishing House ISBN - 978-93-5273-631-7	Jan 2020

Principal

Dr. Yeshwant Patil

सूक्ष्म अर्थशास्त्र

बी.ए. प्रथम सत्र

डॉ. कल्पना मंडलेकर
डॉ. प्रज्ञा बागडे

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2008 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5273-419-1

9 789352 734191

ISBN: 978-93-5273-419-1 PEG 146 ₹ 150/-

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

सूक्ष्म अर्थशास्त्र

बी.ए. प्रथम सत्र

डॉ. कल्पना चं. मंडलेकर
एम.ए., एम.फील., पीएच.डी., (अर्थ), बी.एड.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख,
जवाहरलाल नेहरु कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी, नागपूर.

डॉ. प्रज्ञा बागडे
एम.ए., नेट, पीएच.डी.,(अर्थ), एम.कॉम.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख,
पी.डब्ल्यू.एस. कला व वाणिज्य महाविद्यालय, नागपूर.

हिमालया पब्लिशिंग हाऊस
ISO 9001:2008 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

© लेखक
सर्व अधिकार प्रकाशक आणि लेखक यांचेकडे राहतील. या पुस्तकातील कोणताही भाग, माहिती लेखकाच्या आणि प्रकाशकाच्या अनुमतीशिवाय प्रकाशित करू नये.

प्रथम आवृत्ती : **2017**

प्रकाशक : सौ. मीना पांडे, **हिमालया पब्लिशिंग हाऊस प्रा. लि.,**
"रामदूत", डॉ. भालेराव मार्ग, गिरगाव, मुंबई - 400 004-
फोन: 022&23860170/23863863, फॅक्स: 022-23877178
E-mail: himpub@vsnl.com; Website: www.himpub.com

शाखा :

नवी दिल्ली : "पूजा अपार्टमेंट", 4-बी, मुरारी लाल स्ट्रीट, अन्सारी रोड, दर्या गंज,
नवी दिल्ली - 110 002, फोन: 011-23270392, 23278631; फॅक्स: 011-23256286

नागपूर : कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर - 440 018.
फोन: 0712-2738731, 3296733; फॅक्स: 0712-2721216

बेंगलूरु : प्लॉट नं. 91-33, दुसरा मुख्य रस्ता, शेषाद्रीपुरम,
नटराज थिएटरच्या मागे, बेंगलूरु - 560 020.
फोन: 080-41138821, मोबाईल: 09379847017, 09379847005

हैद्राबाद : नं. 3-4-184, लिंगाम्पल्ली, राघवेंद्र स्वामी मठाच्या बाजूला, काचीगुडा,
हैद्राबाद - 500 027. फोन: 040-27560041, 27550139

चेन्नई : नवीन 20, जुना 59, थिरूमल्लाई पिल्लाई रोड, टी नगर,
चेन्नई - 600 017. मोबाईल: 09380460419

पुणे : पहिला मजला, "लक्ष्य" अपार्टमेंट, नं. 527, मेहूनपूरा,
शनिवार पेठ (प्रभात थेटरच्या बाजूला), पुणे - 411 030.
फोन: 020-24496323/24496333; मोबाईल: 09370579333

लखनौ : हाऊस नं. 731, शेखूपूरा कॉलनी, बी.डी. कॉन्वेंट स्कूलच्या जवळ, अलिगंज,
लखनौ - 226 022. मोबाईल: 09307501549

अहमदाबाद : 114, "शाईल", पहिला मजला, मधुसूदन हाऊसच्या समोर, सी.जी. रोड,
नवरंग पूरा, अहमदाबाद - 380 009. फोन: 079-26560126.
मोबाईल: 09377088847

एरनाकुलम : 39/176 (न्यु. नं. 60/251) पहिला मजला, करीक्कामुरी रोड, एरनाकुलम,
कोची - 682 011. फोन: 0484&2378012, 2378016.
मोबाईल: 09387122121

भुवनेश्वर : 5 स्टेशन चौक, भुवनेश्वर - 751 001 (ओडीशा).
फोन: 0674-2532129; मोबाईल: 09338746007

कोलकाता : 108/4, बालीआघाट मेन रोड, आय.डी. हॉस्पिटल जवळ,
एस.बी.आय. बँके समोर, कोलकाता - 700 010.
फोन: 033-32449649; मोबाईल: 07439040301

टंकलेखन : संहिता

मुद्रक : गितांजली प्रेस प्रा. लि., कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर - 440 018.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

सुधारित आवृत्ती

भारत-भाग्य-विधाता

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

गौरव ग्रंथ

मानद संपादक
डॉ. भाऊसाहेब लोखंडे
(विभाग प्रमुख (नि.) - पालि प्राकृत व बौद्ध अध्ययन संस्था डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अध्ययन विभाग, रा.तु.म. नागपूर विद्यापीठ नागपूर.)

कार्यकारी संपादक
डॉ. प्रज्ञा बागडे
(अर्थशास्त्र विभाग प्रमुख – पी. डब्ल्यू. एस. कला व वाणिज्य महाविद्यालय, नागपूर.)

Scanned with OKEN Scanner

प्राचीन हिंदू समाजात 'कायदा ईश्वर प्रणीत आहे' अशा प्रकारचे कित्येक अपसमज रूढ होते. त्यामुळे एकेकाळी प्रगतीच्या शिखरावर असलेले आपले राष्ट्र तसे प्रगतीशील राहू शकले नाही. धार्मिक कायदा विरूद्ध धर्मनिरपेक्ष कायदा असा लढा येथेही झाला. परंतु दुर्दैवाने धार्मिक कायदा येथे श्रेष्ठ ठरला. देशाच्या ऱ्हासाचे ते एक प्रमुख कारण ठरले.

आमच्या प्राचीन समाजानी समाजाच्या धारणेतील दोष काढून टाकण्याची केलेली टाळाटाळ हेच त्या समाजाच्या नाशाचे कारण आहे. उलट मनुसारख्या शास्त्रवेत्यांनी जे निर्बंध तयार केले त्यांनाच चिकटून राहण्याची त्यांची प्रवृत्ती होती. समाजाचे दोष सुधारणे हेच कायद्याचे उद्दिष्ट असते. संस्कृती सुधारणेचे कार्य सतत कधीच घडले नाही. एके काळी काही समाज व राष्ट्रे प्रगतीशील न राहिल्यामुळे त्यांचा नाश झाला. हिंदुस्थानच्या इतिहासाकडे दृष्टिक्षेप टाकल्यास ही गोष्ट सहज ध्यानात येईल.

पूर्वी, सामाजिक सुधारणा आधी की राजकीय सुधारणा आधी हा वाद चाले. आधी समाज सुधारणा झाल्या पाहिजेत असे रानडे, गोखले, आगरकर प्रतिपादन करीत, पण टिळकांचा भर राजकीय सुधारणांवरच होता. टिळक आपल्या विरोधकांवर याबाबतीत विजय मिळवू शकले नाही. पण पुढे महात्मा गांधींनी मात्र समाज सुधारणावाद्यांवर विजय मिळविला. परंतु समाज सुधारणा होण्यापूर्वी देशाला राजकीय स्वातंत्र्य मिळाले. त्याचे परिणाम फारसे चांगले झालेले नाहीत. आज देशात चारित्र्यच उरलेले नाही आणि ज्या देशाला नीतिमत्ता नाही त्या देशाचे भवितव्य अतिशय खडतर आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर लेखन आणि भाषणे
खंड-18, भाग-3 (1946-1956)

लोटस ॲण्ड कोब्रा पब्लिशिंग हाऊस
द्वारा अश्वजीत पाटील,
425, न्यु खदान, लष्करीबाग, नागपुर - 17.
मो. 9096924808, 9405238458
email : lotusandcobraph@gmail.com
ISBN 978-93-87250-24-6

मूल्य : 250/-

Scanned with OKEN Scanner

भारत-भाग्य-विधाता डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर –
Bharat-Bhagya-Vidhata Dr Babasaheb Ambedkar

संपादक मंडळ (Editorial Board)

प्रकाशक

लोटस अॅन्ड कोब्रा पब्लिशिंग हाऊस

C/o. अश्वजीत पाटील, ४२५, न्यू खदान, लष्करीबाग, नागपूर–१७

मो. नं. ९०९६९२४८०८ / ९४०५२३८४५८

e-mail : lotusandcobraph@gmail.com

प्रथम आवृत्ती– १४ एप्रिल २०१७

ISBN **978-81-933092-5-4**

सुधारीत आवृत्ती– २०१९

ISBN **978-93-87250-24-6**

"या ग्रंथातील भाग–ब मधील प्रकाशित लेखांच्या विषयवस्तुशी अथवा लेखकांच्या मतांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही. प्रकाशित लेख हे संबंधित लेखकांची स्वत: कृती असून त्या अनुषंगाने कोणताही वाद निर्माण झाल्यास त्यास संबंधित लेखांचे लेखकच सर्वस्वी जबाबदार असतील"

The responsibility for the facts stated, opinions expressed, or conclusions reached is entirely that of the author of the articles and The Publisher as well as Editorial Board accepts no responsibility for them. If any dispute arise in this regard that will be subjected to under the jurisdiction of Nagpur District Court only.

अक्षर जुळवणी व मुखपृष्ठ रचना

अश्वजीत पाटील, संचालक,

कलात्मक प्रिंटींग अॅन्ड बाईंडिंग ब्यूरो

४२५, न्यू खदान, लष्करीबाग, नागपूर–१७

M : 9373178748, e-mail : p28ashwa@gmail.com

मुद्रण

पंचशिल ग्राफिस, बाळाभाऊपेठ, नागपूर–१७

Scanned with OKEN Scanner

भारतीय अर्थव्यवस्था

भाग - १

INDIAN ECONOMY - I

बी.ए. पाचवे सत्र

डॉ. प्रज्ञा बागडे
डॉ. कल्पना मंडलेकर
डॉ. कल्पना भजनी

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

लेखक परिचय

डॉ. प्रज्ञा महेन्द्र बागडे,

डॉ. मधुकरराव वासनिक कला व वाणिज्य महाविद्यालय, कामठी रोड, नागपूर येथे विभागप्रमुख, अर्थशास्त्र. २६ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव, एम.फील. व पीएच.डी. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. विद्यापीठाच्या विविध समित्यांवर कार्यरत. २० च्या वर शोधनिबंध प्रस्तूत, ५ पुस्तके प्रकाशित. सदस्य, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे. राष्ट्रीय स्त्री शक्ती पुरस्कार, गंतव्य संस्थान, दिल्ली. राष्ट्रीय एकात्मता प्रतिभारत्न पुरस्कार, मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी, मुंबई, रमाई कार्यगौरव पुरस्कार, स्त्री भूषण रमाई आंबेडकर संस्था, नागपूर.

डॉ. सौ. कल्पना चंद्रकांत मंडलेकर,

व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशन, नागपूर द्वारा संचलित जवाहरलाल नेहरू कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी येथे अर्थशास्त्राचे सहयोगी प्राध्यापक व विभागप्रमुख म्हणून एकूण २६ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव. एम.फिल. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशनचा 'गुणवंत शिक्षक पुरस्कार' २००७; राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी. विद्यापीठ व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चा सत्रात सहभाग व शोधनिबंधाचे सादरीकरण. मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी कडून 'गुणवंत शिक्षक गुरू गौरव शिक्षकरत्न पुरस्कार २०१७' प्राप्त.

डॉ. सौ. कल्पना भजनी,

कमला नेहरू महाविद्यालय सक्करदरा, नागपूर येथे अर्थशास्त्राच्या विभागप्रमुख म्हणून कार्यरत, २८ वर्ष अध्यापनाचा अनुभव, ११ पुस्तके प्रकाशित, २०१८ मध्ये राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळावर निवड, राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नियतकालिकांमध्ये संशोधन लेख प्रकाशित, महिला विकासकेंद्र, मानवाधिकार व राष्ट्रीय सेवा योजना अशा अनेक समित्यांवर कार्य, राज्यस्तरीय 'गुणवंत शिक्षक गुरू गौरव शिक्षकरत्न पुरस्कार २०१७' प्राप्त.

ISBN: 978-93-5299-418-2

9 789352 994182

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5299-418-2 PEI 337 ₹ 225/-

Scanned with OKEN Scanner

भारतीय अर्थव्यवस्था

भाग – १

INDIAN ECONOMY (PART-I)

बी.ए. – पाचवे सत्र

डॉ. प्रज्ञा बागडे
एम.ए.,नेट,पीएच.डी.,(अर्थ),एम.कॉम.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
डॉ. मधुकरराव वासनिक
पी.डब्ल्यू.एस. कला व वाणिज्य
महाविद्यालय, नागपूर

डॉ. कल्पना मंडलेकर
एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.,(अर्थ),बी.एड
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
जवाहरलाल नेहरु कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय, वाडी, नागपूर

डॉ. कल्पना भजनी
एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.,(अर्थ)
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
कमला नेहरु महाविद्यालय, सक्करदरा, नागपूर

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Pradnya Bagade

Scanned with OKEN Scanner

© लेखक

सर्व अधिकार प्रकाशक आणि लेखक यांचेकडे राहतील. या पुस्तकातील कोणताही भाग, माहिती लेखकाच्या आणि प्रकाशकाच्या अनुमतीशिवाय प्रकाशित करू नये.

प्रथम आवृत्ती : 2018

प्रकाशक : सौ. मीना पांडे, हिमालया पब्लिशिंग हाऊस प्रा. लि.
'रामदूत', डॉ. भालेराव मार्ग, गिरगाव, मुंबई – 400 004.
फोन : 022 - 23860170/23863863 फॅक्स : 022-23877178
E-mail:himpub@vsnl.com; Website:www.himbub.com

शाखा

नवी दिल्ली : 'पूजा अपार्टमेंट', -बी, मुरारी लाल स्ट्रीट, अन्सारी रोड, दर्या गंज, नवी दिल्ली – 110 002 फोन : 011-23270392, 23278631

नागपूर : कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर – 440 018. फोन : 0712 - 2738731, 3296733; फॅक्स : 0712 - 2721216

बेंगलूरु : प्लॉट नं. 91-33, दुसरा मुख्य रस्ता, शेषाद्रीपुरम, नटराज थिएटरच्या मागे, बेंगलूरू–560 020 फोन : 08041138821; 9379847017, 9379847005

हैद्राबाद : नं. 3-4-184, लिंगाम्पल्ली, राघवेंद्र स्वामी मठाच्या बाजूला, काचीगुडा, हैद्राबाद – 500 027. फोन : 040-27560041, 27550139.

चैन्नई : नवीन 20, जुना 59, थिरूमल्लाई पिल्लाई रोड, टी नगर, चैन्नई – 600 017

पुणे : पहिला मजला, 'लक्ष्य' अपार्टमेंट, नं. 527 मेहूनपूरा, शनिवार पेठ (प्रभात थेटरच्या बाजूला), पुणे – 411 030.

लखनौ : हाऊस नं. 731, शेखूपूरा कॉलनी, बी.डी.कॉन्वेंट स्कूलच्या जवळ, अलिगंज, लखनौ – 226 022. मोबाईल : 09307501549.

अहमदाबाद : 114, 'शाईल', पहिला मजला, मधुसूदन हाऊसच्या समोर, सी.जी.रोड, नवरंग पूरा, अहमदाबाद – 380 009. फोन : 079-26560126

एरनाकुलम : 39/176 (न्यु.नं.60/251) पहिला मज़ला, करीक्कामूरी रोड, एनराकुलम, कोची – 682 011. फोन : 0484 - 2378012, 2378016.

भुवनेश्वर : प्लॉट नं.214/1342, भुवनेश्वर कॉलनी, दुर्गा मंदिरचे मागे, भुवनेश्वर - 751 006 (ओडीशा) फोन : 0674-2575129, मो.: 9338746007

कोलकाता : 108/4, बालीआघाट रोड, आय. डी. हॉस्पिटल जवळ,एस.बी.आय. बँके समोर, कोलकाता – 700 010. फोन : 033-32449649

मुद्रक : गितांजली प्रेस प्रा. लि. कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर – 440 018

Scanned with OKEN Scanner

स्थूल अर्थशास्त्र

भाग – १

Macro Economics Part - 1

बी.ए. तृतीय सत्र

डॉ. प्रज्ञा बागडे

डॉ. कल्पना मंडलेकर

Himalaya Publishing House

ISO 9001:2008 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

डॉ. प्रज्ञा महेन्द्र बागडे,

डॉ. मधुकरराव वासनिक कला व वाणिज्य महाविद्यालय, कामठी रोड, नागपूर येथे उपप्राचार्य व विभागप्रमुख, अर्थशास्त्र. २५ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव, एम.फील. व पीएच.डी. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. विद्यापीठाच्या विविध समित्यांवर कार्यरत. २० च्या वर शोधनिबंध प्रस्तूत, २ पुस्तके प्रकाशित. सदस्य, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे. राष्ट्रीय स्त्री शक्ती पुरस्कार, गंतव्य संस्थान, दिल्ली. राष्ट्रीय एकात्मता प्रतिभारत्न पुरस्कार, मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी, मुंबई, रमाई कार्यगौरव पुरस्कार, स्त्री भूषण रमाई आंबेडकर संस्था, नागपूर.

डॉ. सौ. कल्पना चंद्रकांत मंडलेकर,

व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशन, नागपूर द्वारा संचलित जवाहरलाल नेहरू कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी येथे अर्थशास्त्राचे सहयोगी प्राध्यापक व विभागप्रमुख म्हणून एकूण २५ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव. एम.फिल. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशनचा 'गुणवंत शिक्षक पुरस्कार' २००७; राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी. विद्यापीठ व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चा सत्रात सहभाग व शोधनिबंधाचे सादरीकरण.

ISBN: 978-93-5273-631-7

9 789352 736317

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5273-631-7 PEI 076 ₹ 190/-

Scanned with OKEN Scanner

स्थूल अर्थशास्त्र

बी.ए. तृतीय सत्र

डॉ. प्रज्ञा म. बागडे
एम.ए.,नेट,पीएच.डी.,(अर्थ),एम.कॉम.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
डॉ. मधुकरराव वासनिक
पी.डब्ल्यू.एस. कला व वाणिज्य
महाविद्यालय, नागपूर

डॉ. कल्पना चं. मंडलेकर
एम.ए.,एम.फील.,पीएच.डी.,(अर्थ),बी.एड.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
जवाहरलाल नेहरु कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय, वाडी, नागपूर

HPH
Himalaya Publishing House
ISO 9001:2008 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

© लेखक

सर्व अधिकार प्रकाशक आणि लेखक यांचेकडे राहतील. या पुस्तकातील कोणताही भाग, माहिती लेखकाच्या आणि प्रकाशकाच्या अनुमतीशिवाय प्रकाशित करू नये.

प्रथम आवृत्ती : 2018

प्रकाशक	:	सौ. मीना पांडे, **हिमालया पब्लिशिंग हाऊस प्रा. लि.,** "रामदूत", डॉ. भालेराव मार्ग, गिरगाव, मुंबई - 400 004- फोन: 022&23860170/23863863, फॅक्स: 022-23877178 **E-mail: himpub@vsnl.com; Website: www.himpub.com**
शाखा	:	
नवी दिल्ली	:	"पूजा अपार्टमेंट", 4-बी, मुरारी लाल स्ट्रीट, अन्सारी रोड, दर्या गंज, नवी दिल्ली - 110 002, फोन: 011–23270392, 23278631; फॅक्स: 011–23256286
नागपूर	:	कुन्दनलाल चाडक इडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर - 440 018. फोन: 0712-2738731, 3296733; फॅक्स: 0712-2721216
बेंगलूरु	:	प्लॉट नं. 91-33, दुसरा मुख्य रस्ता, शेषाद्रीपुरम, नटराज थिएटरच्या मागे, बेंगलूरु - 560 020. फोन: 080-41138821, मोबाईल: 09379847017, 09379847005
हैद्राबाद	:	नं. 3-4-184, लिंगाम्पल्ली, राघवेंद्र स्वामी मठाच्या बाजूला, काचीगुडा, हैद्राबाद - 500 027. फोन: 040-27560041, 27550139
चेन्नई	:	नवीन 20, जुना 59, थिरूमल्लाई पिल्लाई रोड, टी नगर, चेन्नई - 600 017. मोबाईल: 09380460419
पुणे	:	"लक्ष्य" अपार्टमेंट, पहिला मजला, नं. 527, मेहूनपूरा, शनिवार पेठ (प्रभात थेटरच्या बाजूला), पुणे - 411 030. फोन: 020-24496323/24496333; मोबाईल: 09370579333
लखनौ	:	हाऊस नं. 731, शेखूपूरा कॉलनी, बी.डी. कॉन्वेंट स्कूलच्या जवळ, अलिगंज, लखनौ - 226 022. मोबाईल: 09307501549
अहमदाबाद	:	114, "शाईल", पहिला मजला, मधुसूदन हाऊसच्या समोर, सी.जी. रोड, नवरंग पूरा, अहमदाबाद - 380 009. फोन: 079-26560126. मोबाईल: 09377088847
एरनाकुलम	:	39/176 (न्यु. नं. 60/251) पहिला मजला, करीक्कामुरी रोड, एरनाकुलम, कोची - 682 011. फोन: 0484&2378012, 2378016. मोबाईल: 09387122121
भुवनेश्वर	:	प्लॉट नं. 214-1342, बुध्देश्वरी कॉलनी, दुर्गा मंडपच्या मागे, भुवनेश्वर - 751 006. फोन: 0674-2575129; मोबाईल: 09338746007
कोलकाता	:	108/4, बालीआघाट मेन रोड, आय.डी. हॉस्पिटल जवळ, एस.बी.आय. बँके समोर, कोलकाता - 700 010. फोन: 033-32449649; मोबाईल: 07439040301
टंकलेखन	:	रागिनी बक्षी
मुद्रक	:	गितांजली प्रेस प्रा. लि., कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर - 440 018.

Scanned with OKEN Scanner

स्थूल अर्थशास्त्र

भाग – २

Macro Economics Part - 2

बी.ए. चतुर्थ सत्र

डॉ. कल्पना मंडलेकर

डॉ. प्रज्ञा बागडे

Himalaya Publishing House

ISO 9001:2008 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

डॉ. सौ. कल्पना चंद्रकांत मंडलेकर,

व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशन, नागपूर द्वारा संचलित, जवाहरलाल नेहरू कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी येथे अर्थशास्त्राचे सहयोगी प्राध्यापक व विभागप्रमुख म्हणून एकूण २५ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव. एम.फिल. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशनचा 'गुणवंत शिक्षक पुरस्कार' २००७; राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी. विद्यापीठ व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चा सत्रात सहभाग व शोधनिबंधांचे सादरीकरण.

डॉ. प्रज्ञा महेन्द्र बागडे,

डॉ. मधुकरराव वासनिक कला व वाणिज्य महाविद्यालय, कामठी रोड, नागपूर येथे उपप्राचार्य व विभागप्रमुख, अर्थशास्त्र. २५ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव, एम.फील. व पीएच.डी. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. विद्यापीठाच्या विविध समित्यांवर कार्यरत. २० च्या वर शोधनिबंध प्रस्तूत, २ पुस्तके प्रकाशित. सदस्य, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे. राष्ट्रीय स्त्री शक्ती पुरस्कार, गंतव्य संस्थान, दिल्ली. राष्ट्रीय एकात्मता प्रतिभारत्न पुरस्कार, मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी, मुंबई, रमाई कार्यगौरव पुरस्कार, स्त्री भूषण रमाई आंबेडकर संस्था, नागपूर.

ISBN: 978-93-5273-937-0

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5273-937-0 PEI 078 ₹ 190/-

Scanned with OKEN Scanner
Scanned with OKEN Scanner

स्थूल अर्थशास्त्र

भाग – २

MACRO ECONOMICS (PART - 2)

बी.ए. चतुर्थ सत्र

डॉ. कल्पना चं. मंडलेकर
एम.ए.,एम.फील.,पीएच.डी.,(अर्थ),बी.एड
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
जवाहरलाल नेहरु कला,
वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
वाडी, नागपूर

डॉ. प्रज्ञा बागडे
एम.ए.,नेट,पीएच.डी.,(अर्थ),एम.कॉम.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
डॉ. मधुकरराव वासनिक
पी.डब्ल्यू.एस. कला व वाणिज्य
महाविद्यालय, नागपूर

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2008 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

© लेखक

सर्व अधिकार प्रकाशक आणि लेखक यांचेकडे राहतील. या पुस्तकातील कोणताही भाग, माहिती लेखकाच्या आणि प्रकाशकाच्या अनुमतीशिवाय प्रकाशित करू नये.

प्रथम आवृत्ती : 2018

प्रकाशक : सौ. मीना पांडे, हिमालया पब्लिशिंग हाऊस प्रा. लि.
'रामदूत', डॉ. भालेराव मार्ग, गिरगाव, मुंबई – 400 004.
फोन : 022 - 23860170/23863863 फॅक्स : 022-23877178
E-mail:himpub@vsnl.com; Website:www.himbub.com

शाखा

नवी दिल्ली : 'पूजा अपार्टमेंट', –बी, मुरारी लाल स्ट्रीट, अन्सारी रोड, दर्या गंज, नवी दिल्ली – 110 002 फोन : 011-23270392, 23278631

नागपूर : कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर – 440 018. फोन : 0712 - 2738731, 3296733; फॅक्स : 0712 - 2721216

बेंगलूरु : प्लॉट नं. 91-33, दुसरा मुख्य रस्ता, शेषाद्रीपुरम, नटराज थिएटरच्या मागे, बेंगलूरू–560 020 फोन : 08041138821; 9379847017, 9379847005

हैद्राबाद : नं. 3-4-184, लिंगाम्पल्ली, राघवेंद्र स्वामी मठाच्या बाजूला, काचीगुडा, हैद्राबाद – 500 027. फोन : 040-27560041, 27550139.

चैन्नई : नवीन 20, जुना 59, थिरूमल्लाई पिल्लाई रोड, टी नगर, चैन्नई – 600 017

पुणे : पहिला मजला, 'लक्ष्य' अपार्टमेंट, नं. 527 मेहूनपूरा, शनिवार पेठ (प्रभात थेटरच्या बाजूला), पुणे – 411 030.

लखनौ : हाऊस नं. 731, शेखूपूरा कॉलनी, बी.डी.कॉन्वेंट स्कूलच्या जवळ, अलिगंज, लखनौ – 226 022. मोबाईल : 09307501549.

अहमदाबाद : 114, 'शाईल', पहिला मजला, मधुसूदन हाऊसच्या समोर, सी.जी.रोड, नवरंग पूरा, अहमदाबाद – 380 009. फोन : 079-26560126

एरनाकुलम : 39/176 (न्यु.नं.60/251) पहिला मजला, करीक्कामूरी रोड, एनराकुलम, कोची – 682 011. फोन : 0484 - 2378012, 2378016.

भुवनेश्वर : प्लॉट नं.214/1342, भुवनेश्वर कॉलनी, दुर्गा मंदिरचे मागे, भुवनेश्वर – 751 006 (ओडीशा) फोन : 0674-2575129, मो.: 9338746007

कोलकाता : 108/4, बालीआघाट रोड, आय. डी. हॉस्पिटल जवळ,एस.बी.आय. बँके समोर, कोलकाता – 700 010. फोन : 033-32449649

मुद्रक : गितांजली प्रेस प्रा. लि. कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर – 440 018

Scanned with OKEN Scanner

भारतीय अर्थव्यवस्था

भाग – 2

INDIAN ECONOMY - II

बी.ए. सहावे सत्र

डॉ. कल्पना मंडलेकर
डॉ. प्रज्ञा बागडे
डॉ. कल्पना भजनी

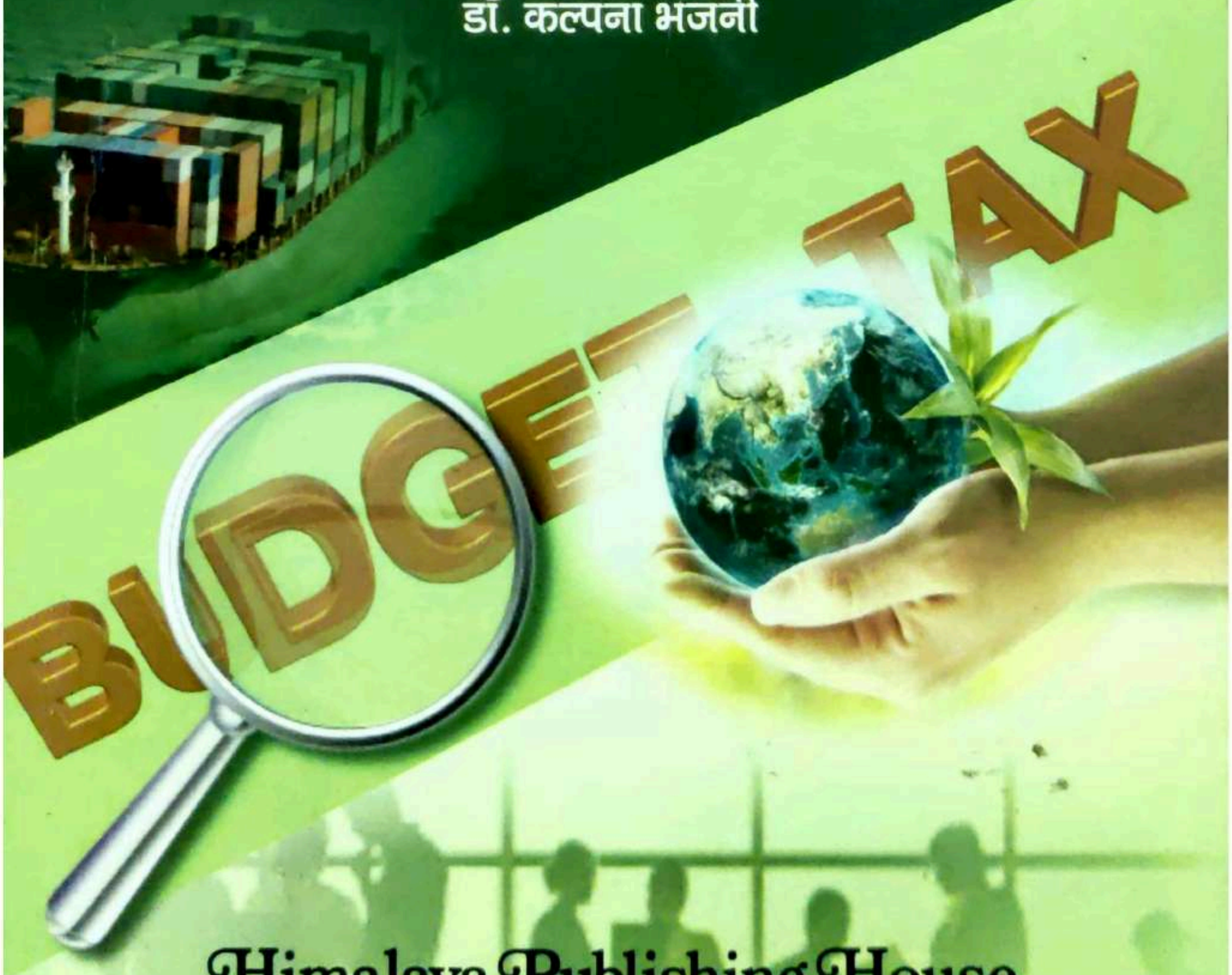

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

लेखक परिचय

डॉ. सौ. कल्पना चंद्रकांत मंडलेकर,

व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशन, नागपूर द्वारा संचलित जवाहरलाल नेहरू कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी येथे अर्थशास्त्राचे सहयोगी प्राध्यापक व विभागप्रमुख म्हणून एकूण २६ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव, एम.फिल. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशनचा 'गुणवंत शिक्षक पुरस्कार' २००७; राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी. विद्यापीठ व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चा सत्रात सहभाग व शोधनिबंधाचे सादरीकरण. मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी कडून 'गुणवंत शिक्षक गुरू गौरव शिक्षणरत्न पुरस्कार, २०१७' प्राप्त.

डॉ. प्रज्ञा महेन्द्र बागडे,

डॉ. मधुकरराव वासनिक कला व वाणिज्य महाविद्यालय, कामठी रोड, नागपूर येथे अर्थशास्त्र विभागप्रमुख. २६ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव, एम.फील. व पीएच.डी. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. विद्यापीठाच्या विविध समित्यांवर कार्यरत. २० च्या वर शोधनिबंध प्रस्तूत, ५ पुस्तके प्रकाशित. सदस्य, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे. 'राष्ट्रीय स्त्री शक्ती पुरस्कार', गंतव्य संस्थान, दिल्ली. 'राष्ट्रीय एकात्मता प्रतिभारत्न पुरस्कार', मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी, मुंबई, 'रमाई कार्यगौरव पुरस्कार', स्त्री भूषण रमाई आंबेडकर संस्था, नागपूर.

डॉ. सौ. कल्पना भजनी,

कमला नेहरू महाविद्यालय सक्करदरा, नागपूर येथे अर्थशास्त्राच्या विभागप्रमुख म्हणून कार्यरत, २८ वर्ष अध्यापनाचा अनुभव, ११ पुस्तके प्रकाशित २०१८ मध्ये राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या अर्थशास्त्र अभ्यास मंडळावर निवड, राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील नियतकालिकांमध्ये संशोधन लेख प्रकाशित, महिला विकासकेंद्र, मानवाधिकार व राष्ट्रीय सेवा योजना अशा अनेक समित्यांवर कार्य, राज्यस्तरीय 'गुणवंत शिक्षण गुरू गौरव शिक्षकरत्न पुरस्कार, २०१७' प्राप्त.

ISBN: 978-93-5299-695-7

9 789352 996957

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5299-695-7 PEI 0083 ₹ 200/-

भारतीय अर्थव्यवस्था

भाग – २

INDIAN ECONOMY - II

बी.ए. सहावे सत्र

डॉ. कल्पना मंडलेकर
एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.,(अर्थ),बी.एड
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
जवाहरलाल नेहरु कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी, नागपूर

डॉ. प्रज्ञा बागडे
एम.ए.,नेट,पीएच.डी.,(अर्थ),एम.कॉम.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
डॉ. मधुकरराव वासनिक पी.डब्ल्यू.एस. कला व वाणिज्य महाविद्यालय, नागपूर

डॉ. कल्पना भजनी
एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.,(अर्थ)
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
कमला नेहरु महाविद्यालय, सक्करदरा, नागपूर

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

© लेखक

सर्व अधिकार प्रकाशक आणि लेखक यांचेकडे राहतील. या पुस्तकातील कोणताही भाग, माहिती लेखकाच्या आणि प्रकाशकाच्या अनुमतीशिवाय प्रकाशित करू नये.

प्रथम आवृत्ती : 2019

प्रकाशक : सौ. मीना पांडे, हिमालया पब्लिशिंग हाऊस प्रा. लि.
'रामदूत', डॉ. भालेराव मार्ग, गिरगाव, मुंबई – 400 004.
फोन : 022 - 23860170/23863863 फॅक्स : 022-23877178
E-mail:himpub@vsnl.com; Website:www.himbub.com

शाखा

नवी दिल्ली : 'पूजा अपार्टमेंट', –बी, मुरारी लाल स्ट्रीट, अन्सारी रोड, दर्या गंज, नवी दिल्ली – 110 002 फोन : 011-23270392, 23278631

नागपूर : कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर – 440 018. फोन : 0712 - 2738731, 3296733; फॅक्स : 0712 - 2721216

बेंगलूरू : प्लॉट नं. 91-33, दुसरा मुख्य रस्ता, शेषाद्रीपुरम, नटराज थिएटरच्या मागे, बेंगलूरू–560 020 फोन : 08041138821; 9379847017, 9379847005

हैद्राबाद : नं. 3-4-184, लिंगाम्पल्ली, राघवेंद्र स्वामी मठाच्या बाजूला, काचीगुडा, हैद्राबाद – 500 027. फोन : 040-27560041, 27550139.

चैन्नई : नवीन 20, जुना 59, थिरूमल्लाई पिल्लाई रोड, टी नगर, चैन्नई – 600 017

पुणे : पहिला मजला, 'लक्ष्य' अपार्टमेंट, नं. 527 मेहूनपूरा, शनिवार पेठ (प्रभात थेटरच्या बाजूला), पुणे – 411 030.

लखनौ : हाऊस नं. 731, शेखूपूरा कॉलनी, बी.डी.कॉन्वेंट स्कूलच्या जवळ, अलिगंज, लखनौ – 226 022. मोबाईल : 09307501549.

अहमदाबाद : 114, 'शाईल', पहिला मजला, मधुसूदन हाऊसच्या समोर, सी.जी.रोड, नवरंग पूरा, अहमदाबाद – 380 009. फोन : 079-26560126

एरनाकुलम : 39/176 (न्यु.नं.60/251) पहिला मजला, करीक्कामूरी रोड, एनराकुलम, कोची – 682 011. फोन : 0484 - 2378012, 2378016.

भुवनेश्वर : प्लॉट नं.214/1342, भुवनेश्वर कॉलनी, दुर्गा मंदिरचे मागे, भुवनेश्वर – 751 006 (ओडीशा) फोन : 0674-2575129, मो.: 9338746007

कोलकाता : 108/4, बालीआघाट रोड, आय. डी. हॉस्पिटल जवळ,एस.बी.आय. बँके समोर, कोलकाता – 700 010. फोन : 033-32449649

मुद्रक : गितांजली प्रेस प्रा. लि. कुन्दनलाल चांडक इंडस्ट्रियल इस्टेट, घाट रोड, नागपूर – 440 018

Scanned with OKEN Scanner

सूक्ष्म अर्थशास्त्र
भाग - 2
MICRO ECONOMICS THEORY - II

बी.ए. दुसरे सत्र

डॉ. प्रज्ञा बागडे
डॉ. कल्पना मंडलेकर

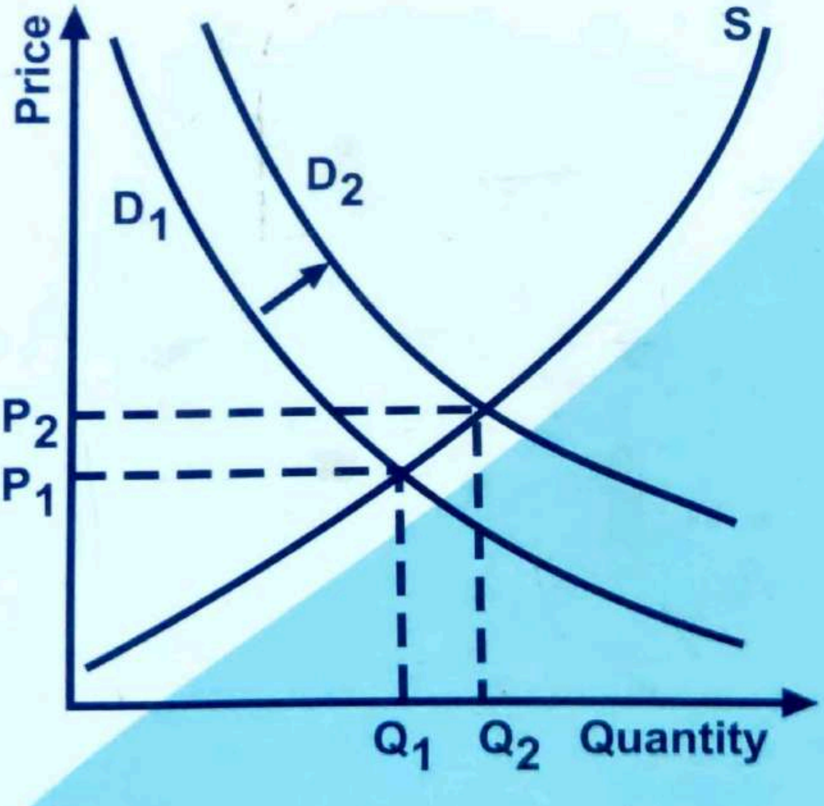

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

लेखक परिचय

डॉ. प्रज्ञा महेन्द्र बागडे,

डॉ. मधुकरराव वासनिक कला व वाणिज्य महाविद्यालय, कामठी रोड, नागपूर येथे विभागप्रमुख, अर्थशास्त्र. २८ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव, एम.फील. व पीएच.डी. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. विद्यापीठाच्या विविध समित्यांवर कार्यरत. २० च्या वर शोधनिबंध प्रस्तूत, ५ पुस्तके प्रकाशित. सदस्य, महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे. राष्ट्रीय स्त्री शक्ती पुरस्कार, गंतव्य संस्थान, दिल्ली. राष्ट्रीय एकात्मता प्रतिभारत्न पुरस्कार, मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी, मुंबई, रमाई कार्यगौरव पुरस्कार, स्त्री भूषण रमाई आंबेडकर संस्था, नागपूर.

डॉ. सौ. कल्पना चंद्रकांत मंडलेकर,

व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशन, नागपूर द्वारा संचलित जवाहरलाल नेहरू कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वाडी येथे अर्थशास्त्राचे सहयोगी प्राध्यापक व विभागप्रमुख म्हणून एकूण २८ वर्षे अध्यापनाचा अनुभव. एम.फिल. च्या विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन. व्हिएसपीएम ॲकाडमी ऑफ हायर एज्युकेशनचा 'गुणवंत शिक्षक पुरस्कार' २००७; राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी. विद्यापीठ व राष्ट्रीय स्तरावरील चर्चा सत्रात सहभाग व शोधनिबंधाचे सादरीकरण. मनुष्यबळ विकास लोकसेवा अकादमी कडून 'गुणवंत शिक्षक गुरु गौरव शिक्षणरत्न पुरस्कार २०१७' प्राप्त.

ISBN: 978-93-89951-83-7

www.himpub.com

ISBN: 978-93-89951-83-7 PEG 0155 ₹ 275/-

Scanned with OKEN Scanner

सूक्ष्म अर्थशास्त्र

भाग – २

Micro Economics Theory - II

बी.ए. दुसरे सत्र

डॉ. प्रज्ञा बागडे

एम.ए.,नेट,पीएच.डी.,(अर्थ.), एम.कॉम.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
डॉ. मधुकराव वासनिक
पी.डब्ल्यू.एस. कला व वाणिज्य
महाविद्यालय, नागपूर

डॉ. कल्पना मंडलेकर

एम.ए.,एम.फिल.,पीएच.डी.,(अर्थ.), बी.एड.
अर्थशास्त्र विभागप्रमुख
जवाहरलाल नेहरू कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय, वाडी,
नागपूर

Himalaya Publishing House
ISO 9001 : 2015 CERTIFIED

Scanned with OKEN Scanner

© Author

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording and/or otherwise, without the prior written permission of the publishers.

First Edition : 2020

Published by : Mrs. Meena Pandey for **Himalaya Publishing House Pvt. Ltd.**, "Ramdoot", Dr. Bhalerao Marg, Girgaon, **Mumbai - 400 004.**
Phone: 022-23860170/23863863, Fax: 022-23877178
E-mail:himpub@vsnl.com; Website: www.himpub.com

Branch Offices :

New Delhi : "Pooja Apartments", 4-B, Murari Lal Street, Ansari Road, Darya Ganj, New Delhi - 110 002. Phone: 011-23270392, 23278631; Fax: 011-23256286

Nagpur : Kundanlal Chandak Industrial Estate, Ghat Road, Nagpur - 440 018. Phone: 0712-2738731; Telefax: 0712-2721215

Bengaluru : Plot No. 91-33, 2nd Main Road Seshdripuram, Behind Nataraja Theatre, Bengaluru-560020. Phone: 08041138821; Mob.: 9379847017, 9379847005.

Hyderabad : No. 3-4-184, Lingampally, Besides Raghavendra Swamy Matham, Kachiguda, Hyderabad - 500 027. Phone: 040-27560041, 27550139; Mobile: 09390905282

Chennai : New No. 48/2, Old No. 28/2, Ground Floor, Sarangapani Street, T. Nagar, Chennai-600 012. Mobile: 09380460419

Pune : First Floor, "Laksha" Apartment, No. 527, Mehunpura, Shaniwarpeth (Near Prabhat Theatre), Pune - 411 030. Phone: 020-24496323/24496333; Mobile: 09370579333

Lucknow : House No 731, Shekhupura Colony, Near B.D. Convent School, Aliganj, Lucknow - 226 022. Mobile: 09307501549

Ahmedabad : 114, "SHAIL", 1st Floor, Opp. Madhu Sudan House, C.G. Road, Navrang Pura, Ahmedabad - 380 009. Phone: 079-26560126; Mobile: 09377088847

Ernakulam : 39/176 (New No: 60/251) 1st Floor, Karikkamuri Road, Ernakulam, Kochi - 682011, Phone: 0484-2378012, 2378016; Mobile: 09344199799

Cuttack : New LIC colony, Behind Kamala Mandap, Badamwadi, Cuttack - 753 012, Odisha; Mobile: 09338746007

Kolkata : 108/4, Beliaghata Main Road, Near ID Hospital, Opp. SBI Bank, Kolkata -700 010, Phone: 033-32449649, Mobile: 09883055590, 07439040301

DTP by : HPH, Nagpur **(Prasad)**

Printed at : Geetanjali Press Pvt. Ltd., Nagpur, on behalf of HPH.

Scanned with OKEN Scanner